

เต่าน้ำบอร์เนียว (*Orlitia borneensis*)

พบปลิงชนิดใหม่ของโลก “ปลิงตรีศูล” ในเต่าน้ำบอร์เนียว โดยทีมนักวิจัยนิสิต ป.เอก และอาจารย์คณะวิทยาศาสตร์ ม.เกษตร ร่วมกับสวนสัตว์นครราชสีมา

2 mm.

ปลิงตรีศูล (*Placobdelloides tridens*)

นายเกียรติ กัญญา หัวหน้าฝ่ายอนุรักษ์วิจัยและสุขภาพสัตว์สวนสัตว์นครราชสีมา

ดร.ปรเมศร์ ตรีลัยรัตน์

นางสาวกัญญา ชัยยงกุล นิสิตปริญญาเอก

รศ.ดร.วิชชา ภูริโรจน์กุล

นับเป็นความสำเร็จอีกครั้งของนักวิจัยด้านสัตววิทยา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ได้แก่ นางสาวกัญญา ชัยยงกุล นิสิตปริญญาเอก, ดร.ปรเมศร์ ตรีลัยรัตน์, และ รศ.ดร.วิชชา ภูริโรจน์กุล ภาควิชาสัตววิทยา คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ร่วมกับ นายเกียรติ กัญญา หัวหน้าฝ่ายอนุรักษ์วิจัย และสุขภาพสัตว์ สวนสัตว์นครราชสีมา ที่ได้ค้นพบปลิงชนิดใหม่ของโลก “ปลิงตรีศูล” หรือ *Placobdelloides tridens* นับเป็นปลิงชนิดใหม่ของโลกชนิดที่ 3 ที่ค้นพบ โดยทีมนักวิจัยมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

รศ.ดร.วิชชา ภูริโรจน์กุล ภาควิชาสัตววิทยา คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เผยแพร่ว่า *Placobdelloides tridens* มีชื่อสามัญว่า “Trisun leech” ชื่อไทย “ปลิงตรีศูล” เป็นปลิงชนิดใหม่ที่พบเกาะอยู่กับเต่าน้ำจืดหายาก ชนิดที่ใกล้สูญพันธุ์อย่าง เต่าน้ำบอร์เนียว (*Orlitia borneensis*) ปลิงชนิดนี้พบครั้งแรกในเต่าน้ำบอร์เนียวที่อาศัยในพื้นที่เลี้ยงของสวนสัตว์นครราชสีมา ตำบลชัยมงคล อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา โดยปลิงจะดูดเลือดและกินเนื้อเยื่ออ่อน (soft tissues) ด้วยวงงที่เหมือนเข็ม (proboscis) จากเต่าเป็นอาหาร

ปลิงตรีศูล มีขนาดเล็กยาวประมาณ 21 มิลลิเมตร ตัวใส ลำตัวเป็นทรงลูกแพร์ มีเม็ดสีน้ำตาล เหลือง และเขียวเข้มกระจายทางด้านหลัง ไม่มีเส้นแถบกลาง หลังเหมือนปลิงชนิดอื่น มีตา 1 คู่อยู่บริเวณปล้องที่ 3 ลักษณะภายในที่เด่นชัดของปลิงตรีศูลคือ มีต่อม

ตัวอ่อนปลิงจำนวนมาก เกาะอยู่กับด้านท้องของตัวแม่ เป็นพฤติกรรมดูแลลูก (parental care) ก่อนตัวอ่อนจะเจริญเป็นตัวเต็มวัยต่อไป

น้ำลายรูปผลิตตัวบริเวณปล้องที่ 14-16 ฑูเก็บอสุจิ (spermatheca) รูปรักบี้บริเวณปล้องที่ 20-25 และแขนงกระเพาะ (crop ceca) ทั้งเจ็ดแขนงบริเวณปล้องที่ 23-66 ที่มีปลายแตกแขนงเป็นสามแฉกเหมือนตรีศูล จึงเป็นที่มาของชื่อปลิงชนิดนี้ การแยกชนิดของปลิงชนิดนี้ใช้เทคนิคทางอนุชีววิทยา โดยการเปรียบเทียบยีน COI และ ND1 โดย phylogenetic tree ของยีน COI-ND1 ระบุว่า ปลิงตรีศูลมีลักษณะแตกต่างจากปลิง *Placobdelloides* ชนิดอื่นๆ ในประเทศไทย ทั้งปลิงไล่สยาม (*P. siamensis*) และปลิงอาจารย์ประไพศรี (*P. sirikanchanae*)

ปลิงเป็นปรสิตที่สามารถพบได้เสมอในเต่าแทบทุกชนิด อย่างไรก็ตามจากการทดลองในห้องปฏิบัติการโดยใช้ปลิงไล่สยาม (*P. siamensis*) เป็นตัวแทนในการศึกษา พบว่าปลิง 1 ตัว สามารถวางไข่ได้ประมาณ 272 ฟอง ตัวอ่อนสามารถเข้าสู่ระยะเต็มวัยในเวลา 3 สัปดาห์ จึงสามารถแพร่พันธุ์ได้รวดเร็ว โดยวัฏจักรชีวิตใช้ระยะเวลาเพียง 33-41 วัน ดังนั้นการปล่อยเต่าในแหล่งน้ำควรระวังผลกระทบที่เกิดจากการนำปลิงไปแพร่ให้กับเต่าที่อยู่เดิมในแหล่งน้ำด้วย หากปลิงมีปริมาณที่สูงมากสามารถส่งผลต่อสุขภาพของเต่า และทำให้เต่าตายได้ในที่สุด

รศ.ดร.วิชชา ภูริโรจน์กุล กล่าวเพิ่มเติมว่า ก่อนหน้านี้ในปี พ.ศ. 2562 ทีมนักวิจัยชุดเดียวกันนี้ จากภาควิชาสัตววิทยา คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ก็ได้ค้นพบปลิงอาจารย์ประไพศรี *Placobdelloides sirikanchanae* พบเกาะอยู่กับเต่าน้ำจืด โดยเฉพาะกลุ่มเต่าไม้ เช่น เต่าไม้ก้องดำ

มลายู (*Cyclemys enigmatica*) และเต่าไม้ไผ่เอเชีย (*C. dentata*) ในร่องยางตามสวนยางในตำบลสะเดา อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา และในปี พ.ศ. 2563 พบปลิงกินหอยบางเขน *Batrachobdelloides bangkhenensis* เป็นปลิงกินหอยชนิดใหม่ที่พบครั้งแรกในประเทศไทย พบเกาะอยู่กับหอยฝาเดียวน้ำจืดหลายชนิดค้นพบครั้งแรกในบ่อน้ำ สวน 100 ปี หลวงสุวรรณวาจกกสิกิจ ภายในมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ บางเขน และล่าสุดปี พ.ศ. 2564 พบปลิงตรีศูล *Placobdelloides tridens* เป็นปลิงชนิดใหม่ของโลก โดยพบเกาะอยู่กับเต่าน้ำจืดหายาก ชนิดที่ใกล้สูญพันธุ์อย่าง เต่าน้ำบอร์เนียว (*Orlitia borneensis*) ที่อาศัยในพื้นที่เลี้ยงของสวนสัตว์นครราชสีมา นับเป็นความหลากหลายทางชีวภาพในระบบนิเวศที่แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการของสิ่งมีชีวิตบนโลกใบนี้

เอกสารอ้างอิง
Chiangkul, K., P. Trivalairat and W. Purivirojkul. 2020. The life cycle of the Siamese shield leech, *Placobdelloides siamensis* Oka, 1917. *PLoS ONE* 15(12): e0244760. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0244760>
Chiangkul K., P. Trivalairat, K. Kunya and W. Purivirojkul. 2021. *Placobdelloides tridens* sp. n., a new species of glossiphoniid leech (Hirudinea: Rhynchobdellida) found feeding on captive *Orlitia borneensis* in Thailand, and an update to the host distribution of *P. siamensis*. *Systematic Parasitology*. <https://doi.org/10.1007/s11230-021-09967-3>.

